

poder afegir en proves la solució.

«Jo veig en la famosa clàusula ciceroniana *mibi esse videatur* l'origen del modisme romànic *m'és vijares*. Ciceró hi tenia una predilecció marcada. Gudemann, en la seva edició del *Dialogus de Oratoribus* compta 83 exs. de *esse videatur* en els seus discursos. La frase va fer forrolla, els imitadors se n'apoderaren i se'n serviren per donar un vernís de classicisme a llur eloquència, com ens reporta Quintilià: "Noveram quosdam, qui se pulchre expressisse genus illud caelestis huius in dicendo viri [Ciceronis] sibi viderentur, si in clausula possuissent *esse videatur*" (x, § 2, 18). Veg. per a tot això, l'obra de L. Laurand, *Études sur le style des discours de Cicéron II*, pp. 187-188, d'on trec part d'aquestes cites.»

«L'enorme popularitat del gran orador, i la fama del seu estil, imitat per tothom, van salvar-la del naufragi general dels deponents en llatí vulgar. En caure en desuetud la frase infinitiva, hom substituï mecànicament el mot *esse* pel seu equivalent *quod est*, i havent acabat la fórmula aquesta per no ser compresa, com tota frase estereotipada, sentit el grup *mibi est* com una unitat inseparable, el *quod* va passar a darrere: MIHI EST VIDEATUR QUOD > *m'és vijares que*.»

La meua nota i el coneixement dels fets catalans van guanyar, tot seguit, la convicció de molts que negaven la intuïció de Cornu: Rohlfs ho publicà en *ASNSL* CLXI, 159-60; Jud m'ho escriví, Spitzer m'ho digué (o escriví) retirant el seu *VIDERE* + *-ARIU*, combinació inversemblant, fonètica impossible.

Amb el temps, repassant millor tot el capítol «Le rythme oratoire» de Laurand, i els estudis bàsics de Zielinski sobre les raons rítmiques de les clàusules llatines, vaig anar sospitant que la cosa tenia una base en el ritme mateix de la bona frase llatina, des dels orígens italics. Ciceró no havia inventat del tot, sinó que havia donat plasmació grandiosa i definitiva a una tendència quasi innata en la llengua, que la duïa a preferir aquest ritme *-v-v-v-v-*, en fi de frase persuasiva, no sempre oratòria (semblant però distinta de la fi d'hexàmetre). No hi ha dubte que el frasejar majestuós dels famosos discursos, com aquells «ut mihi iam verum *videatur* illud *esse*», *Pro Balbo*, § 1, 1; «ut jam nihil *esse videatur* nisi divinare sapientis», *Pro Rabirio Postumo* (§ 1, 1), «*quae vobis esse videatur*», *Pro Laelio* (§ 21, 78), va ser decisiu en la impregnació definitiva dins la carn de la llengua llatina, fins a traspuar d'alt a baix en el parlar de la gent vulgar.

Però la cosa venia de tan lluny com Plaute. Perquè Plaute ja posa en boca d'una dama: «*nec me miserior femina est, neque ulla videatur magis*» en l'*Amphitruo*, 1060. Ja em va xocar en llegir això, com veig per una nota de 1935, el contrast que hi ha aquí entre l'indicatiu *est* i el subjuntiu *videatur*: ¿per què no *videtur* puix que diu *est* en indicatiu?

Ara veig que Juret, en citar aquest mateix vers, fa grans equilibris sintàctics per mirar d'explicar-s'ho (*Système de la Syntaxe Latine*, 50; però, massa unilateralment, perd de vista l'aspecte rítmic (més necessari que enlloc en els senaris iàmbics de Plaute). Perquè és

que d'altra banda està ben lluny de restar cas isolat. El cas es repeteix en Terenci: també aquest en l'*Andria* posa un *videatur* ben innecessàriament en subjuntiu, vers 378. *Esse videatur* reapareix en altres escriptors clàssics (tinc nota d'*esse videantur* en un altre passatge clàssic, crec Catul III, 29). No sóc llatinista especialitzat, ni puc controlar molts detalls, però d'altres que ho són em fan veure que això porta cua fins al llatí tardà.

Extracto de GHelmreich (*ALLG* XII, 311, 315): «De les *Acutae Passiones* de Caelius Aurelianus [metge del S. v d. C.] no posseïm cap ms.; el millor testimoni és l'ed. prínceps (París 1533), les lliçons de la qual sovint han estat alterades en les eds. posteriors per manca de coneixement del llatí tardà: així cal restituir en el § 41 'siquidem remansisse *videantur*' en lloc de '*videntur*'; car de nou apareix '*esse videatur*' en el IV, 42; cal restituir «siquidem --- *facta videatur statio*» allà on l'ed. Ammann (1722) i, 14, 119, posa '*videtur*'. I afegeix que aquest *videatur* després se'n rossega uns Subj. *afficiantur* i *sustineant*».

Encara convé ampliar el quadro dins un conjunt més ampli. No és sols en 3.ª persona del subjuntiu sinó, si bé no tan sovint, en les altres. Ja n'he donat exs. en la 3.ª del plural, *videantur*; però en el *De Officiis* una frase acaba amb *videamur* (I, 24), en *Lael.* «*perspicere videamur*» (§ 8, 27); i tampoc en *vixisse videar* (ib. § 4, 15) el subjuntiu no em sembla amb justificació clara.

Sembla que es comentaria i que Tàcit ja llanci una punta irònica contra el desbordament d'això i de tants clixés (que sempre han fet peça als saviosos): «*Nolo irridere rotam fortunae et jus Verrinum, et illud, tertio quoque sensu in omnibus orationibus pro sententia positum esse videatur*» (*Dial. de or.* XXXII). És aquesta tan sovint la sort de les frases afortunades. Virgili imitant l'ἔστιν ὄραϊν dels grecs va posar *cernere erat* en un gran punt de l'Eneida (VI, 596). I, com observa i documenta Wölflin (*ALLG* II, 135-6), els autors de la decadència, poetes o no, com sigui que *cernere* és sinònim de *videre* se n'apoderaren posant pertot *est videre* en lloc de '*videre licet*'. L'idiotisme grec ἔστιν + infinitiu, per '*és possible + inf.*', barbarisme en llatí, passà així per obra d'una llicència de Virgili, a ser mirat com un tret d'elegància literària. Només que és possible que en aquest *videre* també hi repercuteixi aquell *videatur* abassegador.

Pel costat romànic no català, té raó Cornu evident en donar com a provençalismes aquells casos esporàdics de cast. ant. *vejaire* i port. ant. *veairo*. No és tan evident en el cas del fr. ant. *viaire* «visage», car aquest és bastant freqüent: a part dels casos del *R. de Rou* i *R. de Renart* que cita Rayn., i d'altres que n'hi afegeix God., s. v., també apareix en el *Tristan* de Béroul (v. 2400), potser no en Chrestien, però de tota manera és en un dels mss. del seu *Graal* (6890). I tanmateix ha de tenir raó Cornu, també quant al francès, car *-ATUR* hauria donat *-ere* fr., no pas *-aire*; i per tant hem de creure que l'enorme força expansiva de la lírica trobadoresca es féu sentir en el Nord en aquest